

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

ОБЩИНСКИТЕ ТЪРГОВСКИ ДРУЖЕСТВА И ОБЩИНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В ЧЕТИРИ РАЗНОРОДНИ ОБЩИНИ

ПРЕГЛЕД, АНАЛИЗ, ИЗВОДИ

Материалът е изготвен по проект на ИПИ "Общинските дружества в действие – инвентаризация, анализ и препоръки за по-добро управление" (№ BG05SFOP001-2.025-0040), финансиран по Приоритетна ос № 2 „Ефективно и професионално управление в партньорство с гражданското общество и бизнеса“ по процедура BG05SFOP001-2.025 за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ чрез подбор „Повишаване на гражданското участие в процесите на изпълнение и мониторинг на политики и законодателство“ на Оперативна програма „Добро управление“.

ИНСТИТУТ ЗА ПАЗАРНА
ИКОНОМИКА
ЮНИ, 2023

Съдържание

Списък на графиките	2
Резюме	3
Въведение.....	5
Кратка характеристика на четирите общини	5
Анализ на общинските търговски дружества в четирите избрани общини	11
1) Пловдив	11
2) Велико Търново	15
3) Свиленград	18
4) Брезник	20
Анализ на общинските предприятия в четирите избрани общини.....	23
1) Пловдив	23
2) Велико Търново	25
3) Свиленград	27
Заключение.....	28
Приложения.....	30
Приложение 1. Списък на търговските дружества с общинско участие в четирите общини.....	30
Приложение 2. Списък на общинските предприятия в четирите общини.....	31

Списък на графиките

Графика 1. Население на четирите избрани общини за периода 2013 – 2022 г.	7
Графика 2. Основни показатели на пазара на труда в четирите избрани общини към септември 2021 г.	8
Графика 3. Средна брутна месечна работна заплата на наетите в четирите общини, лв., 2018-2021 г.	9
Графика 4. Произведена продукция на човек от населението в четирите избрани общини, лв., 2018-2021 г.	10
Графика 5. Разходи за придобиване на ДМА на човек от населението в четирите избрани общини, лв., 2018-2021 г.	11
Графика 6. Общо приходи и разходи на търговските дружества на община Пловдив с над 50% участие в капитала, лв.	12
Графика 7. Финансов резултат на търговските дружества на община Пловдив, лв. и брой дружества, реализирали загуба за съответната година	13
Графика 8. Разходи за персонал на търговските дружества на община Пловдив, лв.	14
Графика 9. Съвкупни активи на търговските дружества на община Пловдив с над 50% участие в капитала, лв.	14
Графика 10. Общо приходи и разходи на търговските дружества на община Велико Търново с над 50% участие в капитала, лв.	15
Графика 11. Финансов резултат на търговските дружества на община Велико Търново, лв., и брой дружества, реализирали загуба за съответната година	16
Графика 12. Разходи за персонал на търговските дружества на община Велико Търново, лв.	17
Графика 13. Съвкупни активи на търговските дружества на община Велико Търново с над 50% участие в капитала, лв.	17
Графика 14. Общо приходи и разходи на търговските дружества на община Свиленград с над 50% участие в капитала, лв.	18
Графика 15. Агрегиран финансов резултат на търговските дружества на община Свиленград, лв.	19
Графика 16. Разходи за персонал на търговските дружества на община Свиленград, лв.	19
Графика 17. Съвкупни активи на търговските дружества на община Свиленград с над 50% участие в капитала, лв.	20
Графика 18. Общо приходи и разходи на търговските дружества на община Брезник с над 50% участие в капитала, лв.	21
Графика 19. Финансов резултат на търговските дружества на община Брезник, лв. и брой дружества, реализирали загуба за съответната година	21
Графика 20. Разходи за персонал на търговските дружества на община Брезник, лв.	22
Графика 21. Съвкупни активи на търговските дружества на община Брезник с над 50% участие в капитала, лв.	23
Графика 22. Приходи в бюджета на общинските предприятия на община Пловдив, лв.	24
Графика 23. Разходи на общинските предприятия на община Пловдив, лв.	25
Графика 24. Приходи в бюджета на общинските предприятия на община Велико Търново, лв.	26
Графика 25. Разходи на общинските предприятия на община Велико Търново, лв.	26
Графика 26. Приходи в бюджета на общинското предприятие на община Свиленград, лв.	27
Графика 27. Разходи в бюджета на общинското предприятие на община Свиленград, лв.	28

Резюме

Настоящият анализ представя общинските търговски дружества и общинските предприятия в четири разнородни общини в България – Пловдив, Велико Търново, Свиленград и Брезник за периода 2018 – 2021 година. Изборът на общините се базира основно на броя на населението в тях. Целта е да се представи дейността на общинските фирми; секторите, в които функционират; финансовите им показатели и резултати; да се направи по-задълбочен анализ на състоянието и (доколкото е възможно) за ефективността им. Изследването стъпва на базата данни за общинските търговски дружества и общинските предприятия за 2020 и 2021 г., подготвена от ИПИ и допълнена с отчетни данни за търговските дружества за 2018 и 2019 година.

Четирите общини имат различни демографски характеристики, степен на социално-икономическо развитие и показатели на пазара на труда. Община Пловдив е най-голямата, в нея пазарът на труда е динамичен, като независимо от намаляващото население се характеризира с висока икономическа активност и заетост при ниска безработица. Доходите на населението в общината са сравнително високи, произведената продукция нараства, а също и инвестициите, особено през 2021 година. Велико Търново е средна по размер община, която също отбелязва спад в населението, добре развит пазар на труда, нарастващи доходи, макар с колебания в обема на произведената продукция. Свиленград е гранична малка община с някои структурни предизвикателства на пазара на труда и висока безработица, ниски средни доходи и задържане на разходите за придобиване на ДМА през последната година. Брезник е сред най-малките общини в България, характеризираща се със сравнително слаба икономическа активност, но относително по-високи от очакваното доходи, спад в произведената продукция през последната година и ниски инвестиции.

Търговските дружества с участие в собствеността на община Пловдив са 17, като почти всички са лечебни заведения. В две дружества общината има миноритарно участие. Общите им приходи и разходи през разглеждания период постоянно нарастват, като финансовият резултат на дружествата е положителен през всички 4 години от периода, независимо че има отделни дружества на загуба. Разходите за персонал достигат до 45 млн. лв. за 2021 г., а активите на дружествата надхвърлят 63 млн. лева.

Община Велико Търново участва в 11 търговски дружества, в 9 от които има 100% участие в капитала. Разнообразието на икономическите дейности, които те извършват, е по-голямо от това в Пловдив. Приходите и разходите на дружествата нарастват през разглеждания период, но по-слабо от тези на община Пловдив, като единствено през 2019 г. приходите надхвърлят разходите и съответно тогава общият финансов резултат е положителен. Разходите за персонал растат с 13% през 2021 г., най-вече заради ръста на възнагражденията в лечебните заведения. Активите на дружествата надхвърлят 19 млн. лв. към края на 2021 година.

Свиленград е малка община с три търговски дружества със 100% участие в капитала на общината. Едно от дружествата е ново, регистрирано през 2020 година. Финансовото състояние на свиленградските дружества е добро и това е видно от данните за приходите и разходите им - за всички четири години дружествата регистрират печалба, като тя достига най-висока стойност –

общо 1,1 млн. лева - през 2020 година. В изменението на активите на дружествата на общината не се наблюдават сериозни колебания – те постепенно нарастват до 7,8 млн. лв. в края на периода.

Община Брезник е най-малката община от разглежданите с население от около 5 хил. жители, съответно и участието в търговски дружества на общината е силно ограничено. Общината притежава 100% от капитала на две дружества. Брезник се отличава и по липсата на общинско лечебно заведение, както и притежание на миноритарни участия в търговски дружества. Обемът на приходите и разходите на двете дружества е сравнително нисък, а финансовият резултат – колеблив. Общите разходи за персонал растат, но в по-малък размер в сравнение с другите общини, общите активи също не са големи. Заетите в двете дружества са около 13 души.

В трите по-големи общини са създадени и общински предприятия по реда на закона за общинската собственост. Разнообразието от дейности, които извършват предприятията в Пловдив и Велико Търново, е много голямо. Община Свиленград притежава само едно общинско предприятие. Колкото по-малка е общината, толкова делът на собствените приходи в общите приходи на предприятията на територията ѝ намалява, съответно – те са по-силно зависими от директната субсидия от общинския бюджет за покриване на разходите за дейността. Структурата на разходите е сходна, като силен превес имат разходите за персонал, докато тези за издръжка са по-скоро символични.

Анализът показва голямо разнообразие на дейности и услуги, извършвани от търговските дружества и предприятията на общините, което в голяма степен е резултат както от размера на общината, така и от съзнателен избор на местната власт кои услуги да предоставя на своите граждани. Извършването на самостоятелен анализ на дейността на фирмите е по-скоро изключение, а сравнение с други общини или аналогични дружества почти не се извършва. Налице са добри примери за управление, но общините все още рядко споделят своя опит и затруднения при управлението на дружествата и предприятията си.

Въведение

Целта на анализа на общинските търговски дружества и общинските предприятия в избрани четири общини е да се представи дейността на общинските фирми; секторите, в които функционират; финансовите им показатели и резултати; да се направи задълбочен анализ на състоянието и (доколкото е възможно) за ефективността им, като се изведат добри практики в управлението им. Финансовата стабилност на общинските търговски дружества и предприятия показва тяхната устойчивост при кризи и е предпоставка за препоръки за тяхното бъдеще, както и дали и каква подкрепа те могат да очакват от своя собственик. Разнообразието от общински търговски дружества и общински предприятия, както и услугите, които те предлагат, е голямо, поради което в настоящия анализ сме избрали четири общини в зависимост (основно) от техния размер. Допълнителна цел на доклада е и да се демонстрира как може да се използва базата данни за общинските търговски дружества и предприятия¹ и каква би могла да е ползата от нея за сравнителен анализ и вземане на управленски решения на местно ниво.

Анализът стъпва на данни за 4 години (2018 – 2021), като към информацията от базата данни за общинските търговски дружества и предприятия в избраните четири общини са добавени данни за две допълнителни години (2018 и 2019 г.). За общинските предприятия са анализирани данни за две години – 2020 и 2021 г., които са предоставени от общините в отговор на запитвания по закона за достъп до обществена информация.

Критериите за избор на общините за включване в анализа са следните: брой на населението и наличие на търговски дружества и общински предприятия в тях². На тази основа са подбрани по една община във всяка категория. От големите общините с население над 100 хиляди души беше избрана **Пловдив** (с население над 321 хиляди души), от средно големите общини с население между 50 хил. и 100 хил. - **Велико Търново** (с население от 76,8 хиляди души), от общините с население между 10 хил. и 50 хил. – **Свиленград** (с население от 20 хиляди души), а от категорията най-малки общини (това е и най-многобройната категория) с население под 10 хил. души беше избрана община **Брезник** (с население от 5,6 хиляди души).

Кратка характеристика на четирите общини

Община **Пловдив** е втората по големина община в България след Столична община. Тя е разположена в Южна България в централната част на област Пловдив. Общината включва само град Пловдив, без други населени места. Общината е разделена на 6 района. Икономиката на община Пловдив е доминирана от индустрията и услугите.

Община **Велико Търново** е разположена в централна Северна България, в югозападната част на област Велико Търново. Тя включва 89 населени места. Структуроопределящи отрасли са

---

¹ Налична тук: <https://ime.bg/articles/baza-danni-za-obshtinskite-tyrgovski-druzhestva-i-obshtinskite-predpriyatiya/>

² Изборът е правен сред общини, които са предоставили информация за своите общински предприятия по ЗДОИ, тъй като информация за финансовите им показатели е недостъпна по друг начин.

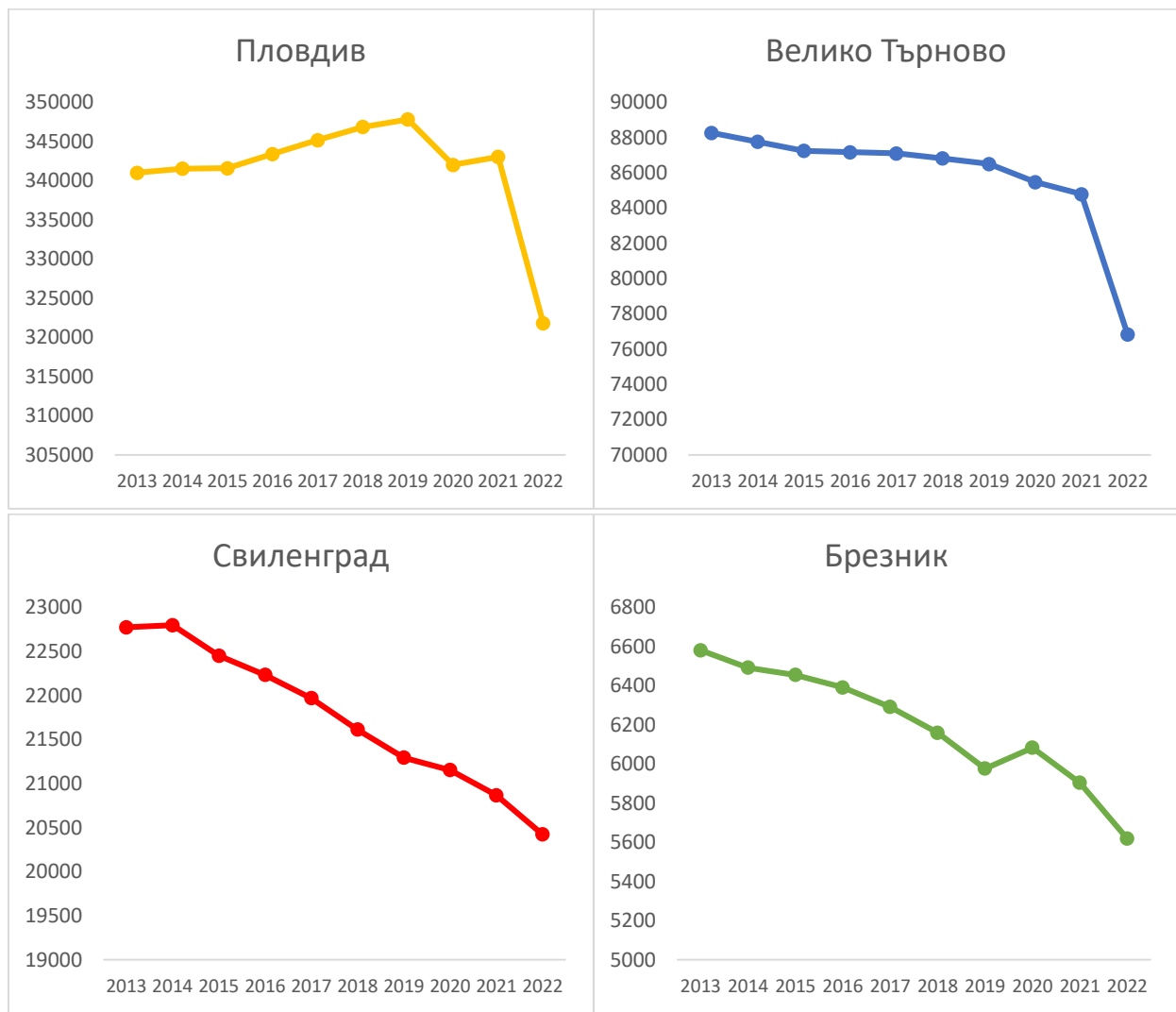
дървообработващата и преработваща промишленост, електрониката, строителството и туризма. Добре е развита техническата инфраструктура (електропреносната и водопреносната мрежа), а пътната инфраструктура се нуждае от рехабилитация и ремонти.

Община **Свиленград** е гранична община в югоизточната част на Хасковска област, която граничи едновременно с Турция и Гърция. Общината включва един общински център и 23 села. През територията ѝ преминават части от транспортните оси на международен път Е-80 и продължението на Е-85 към Гърция. Важни икономически сектори са транспортът и селското стопанство.

Община **Брезник** е малка община в област Перник. В състава ѝ са включени 1 град и 34 села. Населението е неравномерно разпределено, а гъстотата му е относително ниска. Основни икономически сектори на територията на общината са селското стопанство, търговията и преработващата промишленост.

Демографските характеристики на четирите избрани общини са сходни по отношение на значителното намаление на населението, типично за цялата страна. Единствено най-голямата община – Пловдив – е отбелязвала ръст на населението си за периода 2014 – 2029 година, но след това то също рязко намалява. В по-малките общини – Свиленград и Брезник – населението намалява с по-сериозни темпове, като причините са повишената смъртност, ниската раждаемост и слабият приток на мигранти. Данните за 2022 година са коригирани според преброяването на населението от 2021 г.

Графика 1. Население на четирите избрани общини за периода 2013 – 2022 г.

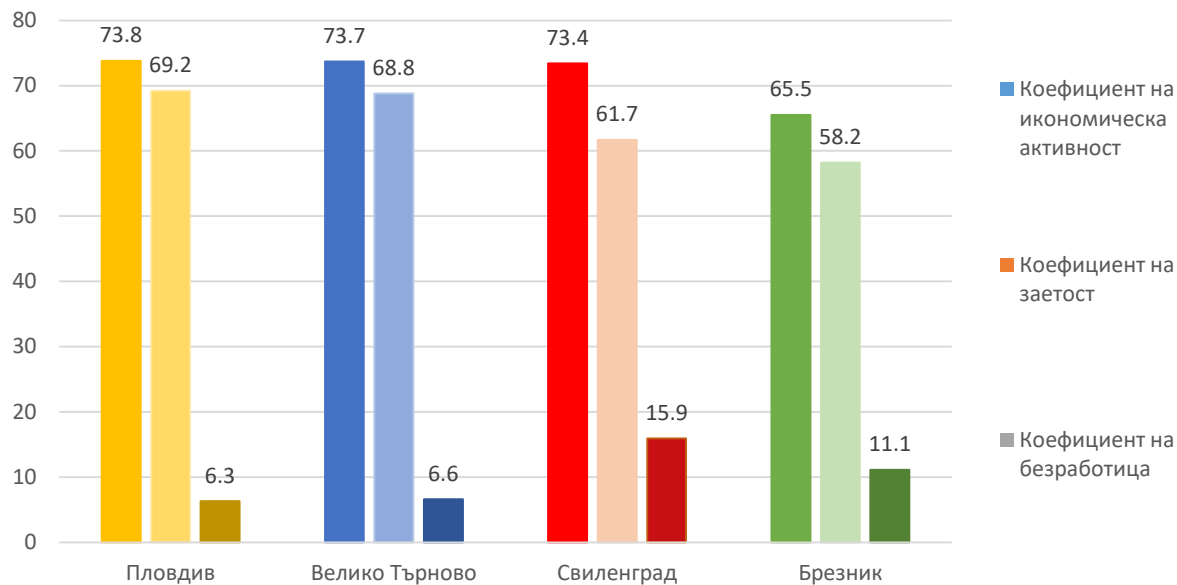

Източник: НСИ

Пазарът на труда в четирите общини също показва различия. Като цяло в по-малките общини коефициентите на заетост намаляват, а тези на безработица растат. Икономическата активност е висока и сходна в трите по-големи избрани общини и не показва съществени различия между тях. Брезник е интересен случай, тъй като там коефициентът на безработица е по-нисък от този на по-голямата община Свиленград, където коефициентът на безработица е значителен (15,9%).

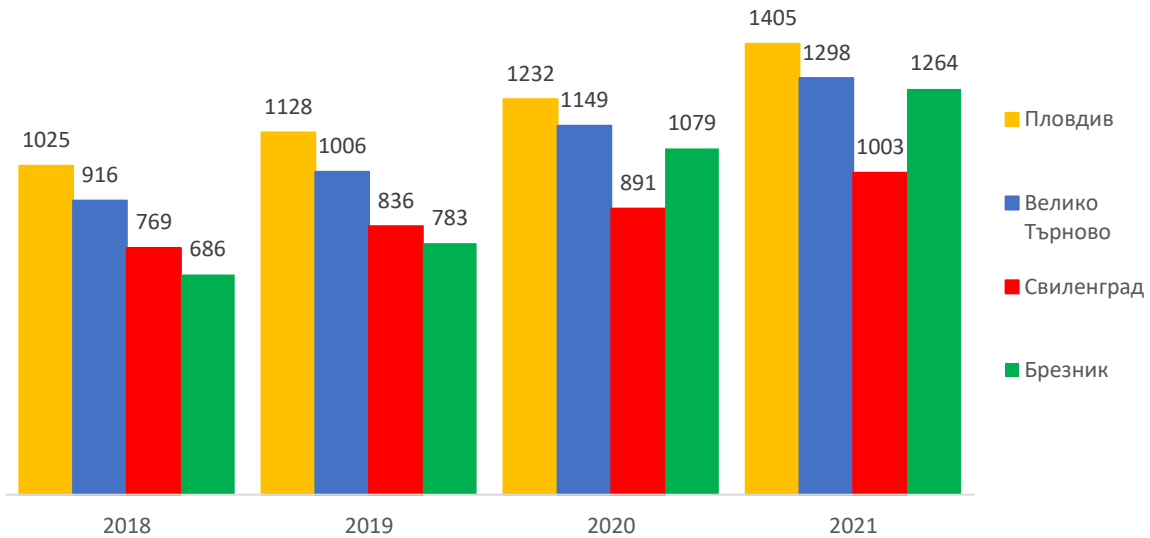
Графика 2. Основни показатели на пазара на труда в четирите избрани общини към септември 2021 г.

Източник: НСИ, по данни от Преброяване'2021

Доходите на населението отразяват стандарта на живот в съответната община и динамиката им през годините показва постоянно повишаване. Пловдив е водещ в това отношение. През 2018 и 2019 година се забелязва връзката между размера на общината и доходите на населението в нея – средният доход расте в по-големите общини. В по-малките общини е по-трудно да се търси пряка връзка между броя на населението и размера на доходите, тъй като в тях влияят и други фактори – например дял на пенсионерите, дял на заетост в публичния сектор, наличие на голям работодател в региона и други. Свиленград показва относително по-ниски доходи в сравнение с останалите общини, като през 2021 година разликата се задълбочава.

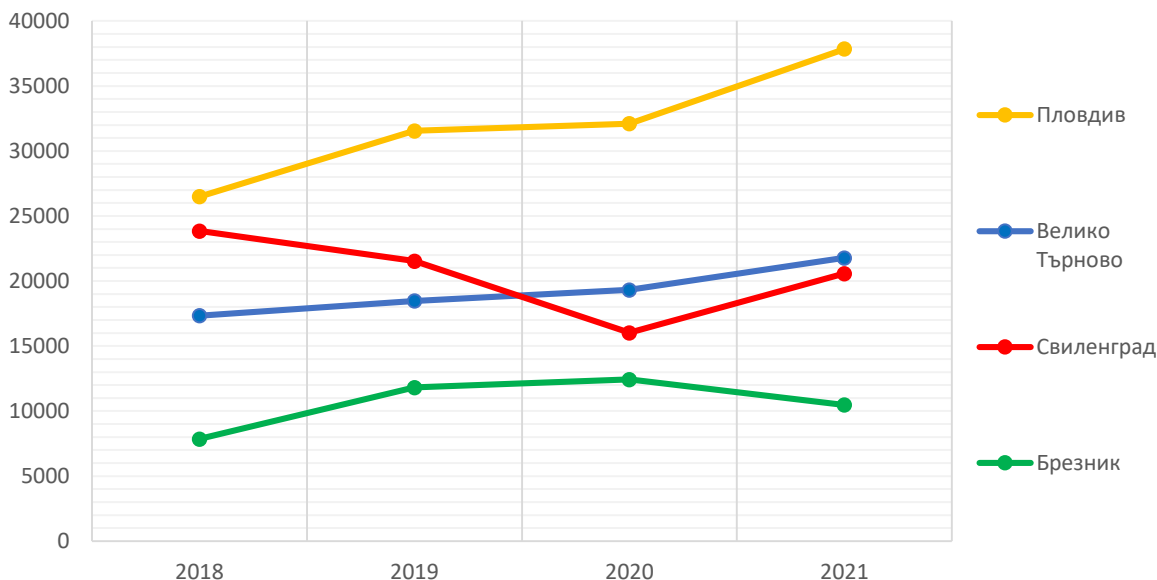
Графика 3. Средна брутна месечна работна заплата на наетите в четирите общини, лв., 2018-2021 г.

Източник: НСИ

Четирите общини не се различават единствено по броя на населението, но и по своето икономическо развитие. Произведената продукция на човек от населението се увеличава с близък темп в Пловдив и във Велико Търново. В Свиленград се наблюдава свиване на произведената продукция до 2020 година, последвана от значителен ръст през 2021 г., когато продукцията в общината почти достига тази на Велико Търново. Колебанията на произведената продукция на човек от населението в Брезник е възможно да са обусловени от много малкия брой на населението в нея. Разликата в произведената продукция между Пловдив и Брезник е 3,5 пъти.

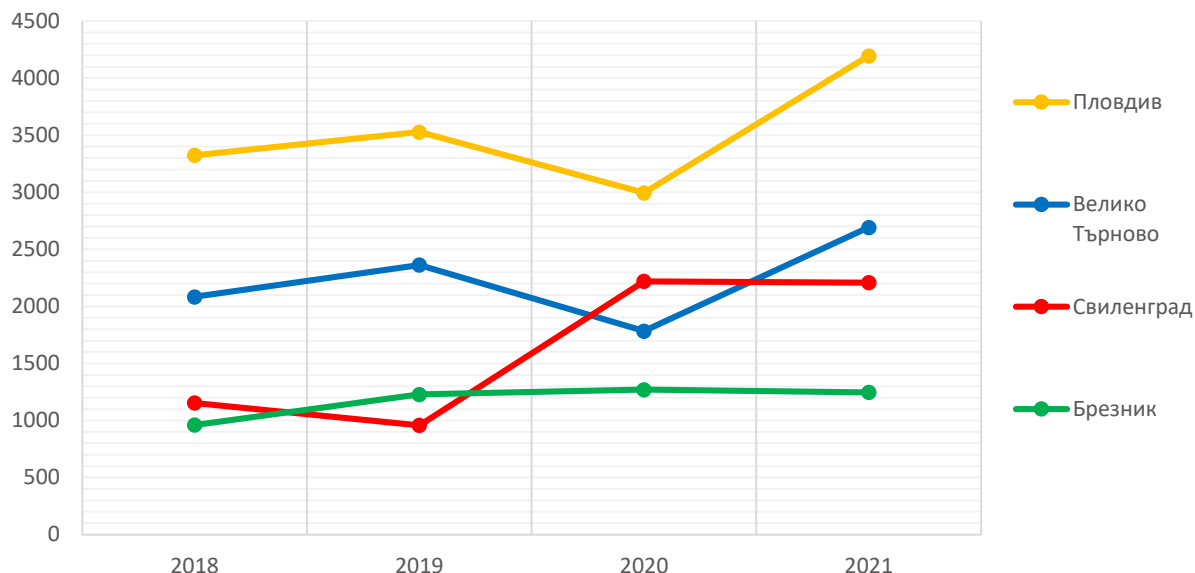
Графика 4. Произведена продукция на човек от населението в четирите избрани общини, лв., 2018-2021 г.

Източник: НСИ, изчисления ИПИ

Движението на инвестициите също показва различна динамика във всяка от общините – докато в двете по-големи общини Пловдив и Велико Търново разходите за придобиване на ДМА на човек от населението нарастват по една и съща траектория, то в Свиленград те нарастват с най-голям темп (повече от два пъти) именно през 2020 година, като тогава надхвърлят дори тези на Велико Търново. В Брезник нарастването на разходите за придобиване на ДМА е по-скоро символично през всяка година от разглеждания период. Това означава, че икономическата активност там е относително ниска и обновяването на капитала се случва с бавни темпове.

Графика 5. Разходи за придобиване на ДМА на човек от населението в четирите избрани общини, лв., 2018-2021 г.

Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

Анализ на общинските търговски дружества в четирите избрани общини

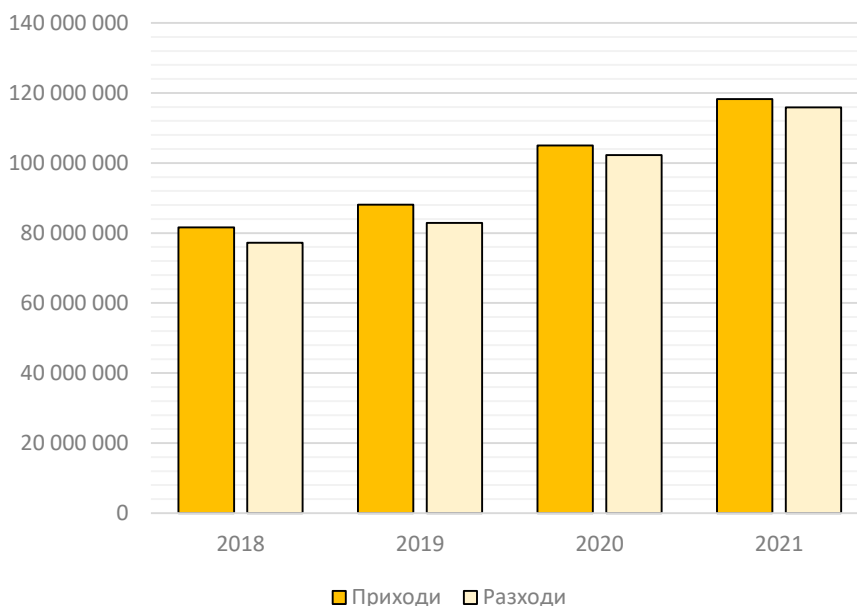
Търговските дружества, собственост на общините, са важна част от общинската икономика, като чрез тях общините се намесват на местните пазари на определени видове услуги. В отделни случаи чрез търговските си дружества общината преследва и други цели – увеличаване на общинските приходи, осигуряване на услуги, за които няма възникнало предлагане от частния сектор или дори запазване и управление на терени и друга недвижима собственост. И четирите включени в анализа общини притежават дялове в капитала на търговски дружества, като по-големите общини контролират и повече на брой фирми. Анализът разглежда финансови и нефинансови данни за фирмите, в които общините имат миноритарни дялове, но те ще бъдат представени накратко.

1) Пловдив

Община Пловдив има участие в 17 активни търговски дружества (вж. Приложение 1). В 14 от тях общината притежава 100% от капитала, в едно – 85,47% и в две – под 25%. По отношение на правната форма, 14 от тези компании са еднолични дружества с ограничена отговорност, а три – акционерни дружества. С изключение на „Свободна зона – Пловдив“ ЕООД, останалите дружества, в които общината притежава над 50% от капитала, функционират в сектор „Здравеопазване“ – 4 лечебни заведения за болнична помощ и 11 диагностично консултативни или медицински центъра.

Общите приходи и разходи на дружествата нарастват през разглеждания период – приходите се увеличават с 44,9%, а разходите – с 50,1%. Най-голямото пловдивско дружество според размера на приходите е Комплексният онкологичен център с приходи над 74 млн. лв. през 2021 г., следван от МБАЛ „Св. Панталеймон“ и Центъра за психично здраве – Пловдив. Най-малкото дружество пък е Медицинският център за рехабилитация и спортна медицина I – Пловдив, чиито приходи през 2021 г. са малко над 500 хил. лв. То е и единственото, в което както приходите, така и разходите намаляват през всяка от разглежданите години.

Графика 6. Общо приходи и разходи на търговските дружества на община Пловдив с над 50% участие в капитала, лв.

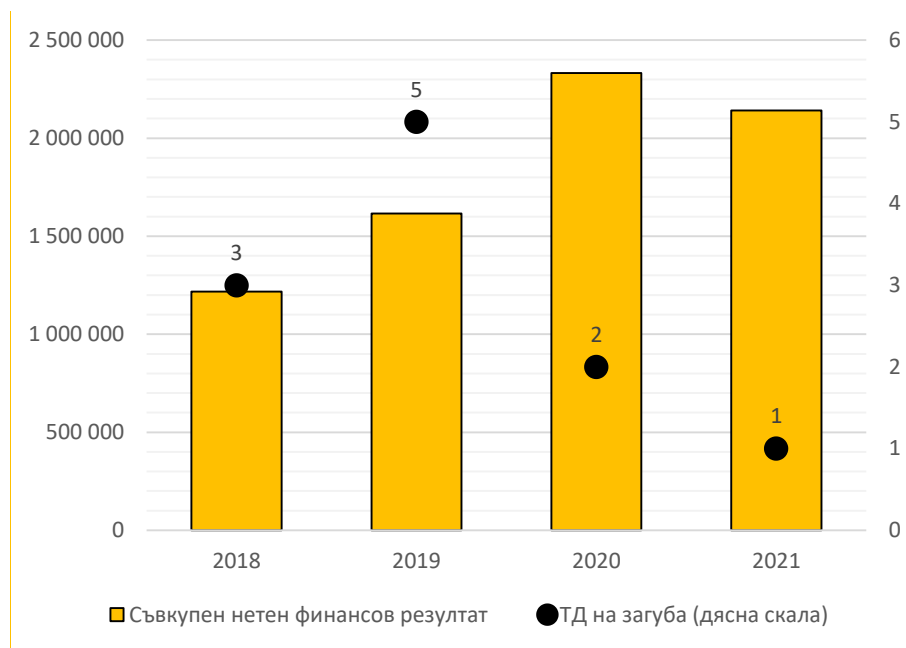

Източник: Търговски регистър

Пловдивските търговски дружества като цяло реализират печалби през разглеждания период. Сумарната нетна печалба на пловдивските дружества достига 2,3 млн. лв. през 2020 година – първата година на ковид пандемията, която внесе сериозни промени в работата на лечебните заведения и повиши значително както разходите, така и приходите им. И тук най-големите болници са онези, които реализират най-големи печалби.

По отношение на сумата на загубите ще отбележим, че тя е в относително малък размер и се движи между 18 и 550 хил. лв. през всяка година от периода.

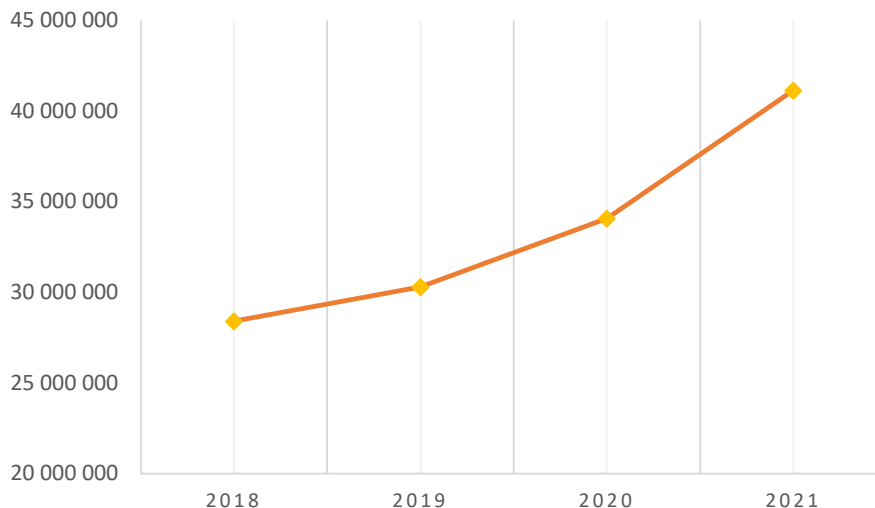
Графика 7. Финансов резултат на търговските дружества на община Пловдив, лв. и брой дружества, реализирали загуба за съответната година

Източник: Търговски регистър

Разходите за персонал са значителен дял от общите разходи на дружествата. Те нарастват от 28,4 до 41,1 млн. лв. за периода 2018 – 2021 година. Причината е увеличените възнаграждения на служителите в здравния сектор непосредствено след началото на ковид пандемията. Общият брой на заетите е малко под 1500 души – 1,1% от всички наети лица в общината през 2021 г., като в три от лечебните заведения са наети над половината от лицата. Средният разход за труд на един нает през 2021 г. достига 2328 лв. месечно.

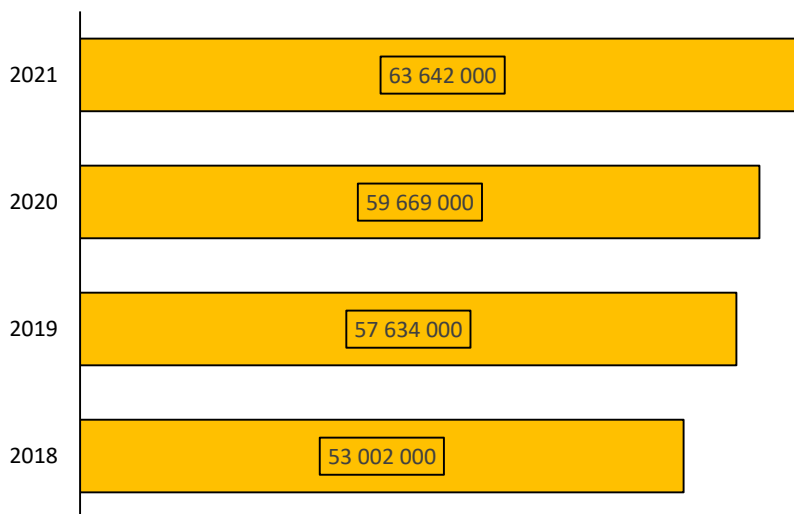
Графика 8. Разходи за персонал на търговските дружества на община Пловдив, лв.

Източник: Търговски регистър

Общите активи на търговските дружества на община Пловдив нарастват с 10 млн. лв. за 4 години, достигайки 63,6 млн. лв. през 2021 г. Една единствена болница (КОЦ – Пловдив) притежава над половината активи на всички предприятия на общината. Това са основно сгради и земя на територията на общината. Негативен сигнал са просрочените задължения на МБАЛ „Св. Мина“, които достигат над 27,4 млн. лв. за 2021 г., въпреки намалението им от 45 млн. лв. в края на 2020 г.

Графика 9. Съвкупни активи на търговските дружества на община Пловдив с над 50% участие в капитала, лв.

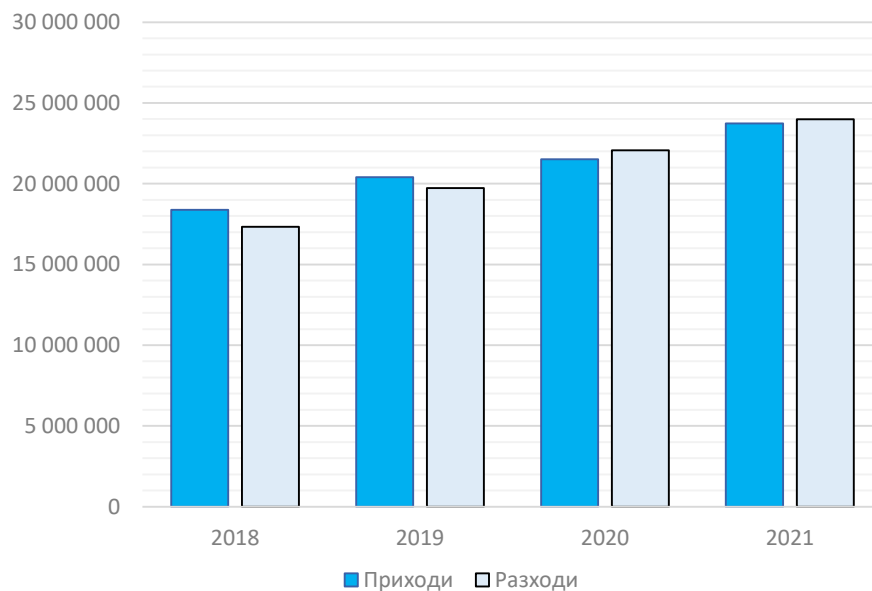
Източник: Търговски регистър

2) Велико Търново

Община Велико Търново участва в 11 търговски дружества, от които в 9 има 100% участие в капитала, а в 2 – под 50%. 9 дружества са ЕООД, 1 е АД и 1 – ООД. За разлика от Пловдив, тук разнообразието в дейността е по-голямо - 6 дружества са в сектор „Здравеопазване“, като 5 от тях са лечебни заведения за болнична помощ и само едно – медицински център за рехабилитация и спортна медицина; липсват специфичните диагностично – консултативни и медицински центрове, типични за почти всички големи и средно големи общини. Останалите дружества в общината предоставят услуги в областта на траурните обреди, паркирането в града и организацията на движението и туризма. При предприятията с миноритарно участие на общината в капитала интересен е примерът с „Пазари – Велико Търново“ ЕООД, чиято собственост е споделена с частна фирма.

Приходите и разходите на търговските дружества нарастват през разглеждания период, но с по-нисък темп от тези на община Пловдив, като единствено през 2019 г. приходите надхвърлят разходите. Както е видно и от данните за финансовия резултат, през последните три години съвкупният резултат на разглежданите общински дружества е загуба.

Графика 10. Общо приходи и разходи на търговските дружества на община Велико Търново с над 50% участие в капитала, лв.

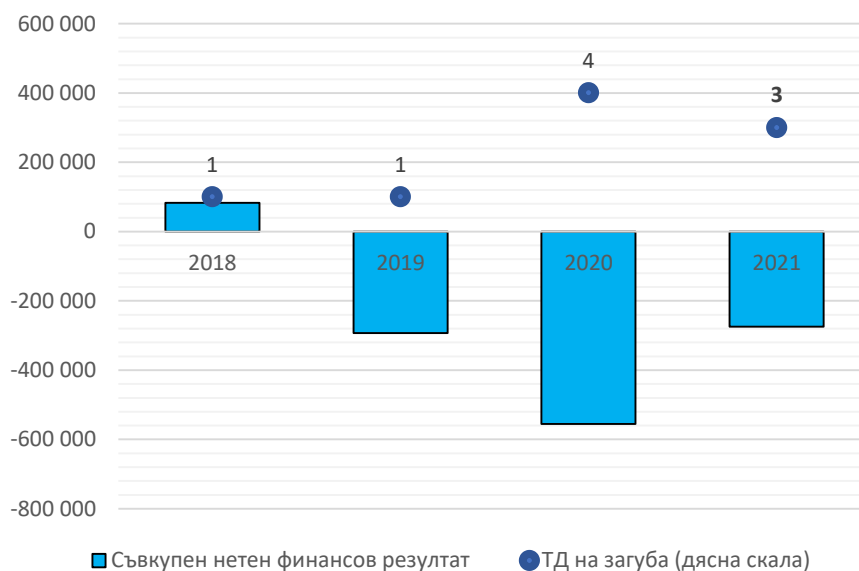
Източник: Търговски регистър

Пикът на нетната загуба е през 2020 г. - малко над 550 хил. лв., когато четири дружества регистрират отрицателен резултат – „Инвестстрой – 92“, „Организация на движението, паркинги и гаражи“, КОЦ – Велико Търново и „Царевград – Търнов“. Прави впечатление, че КОЦ – Велико Търново генерира постоянно отрицателни резултати, особено в периода на пандемията, като вероятно има по-

дълбоки причини за затрудненото финансово състояние на това дружество, което е и най-голямото в общината.

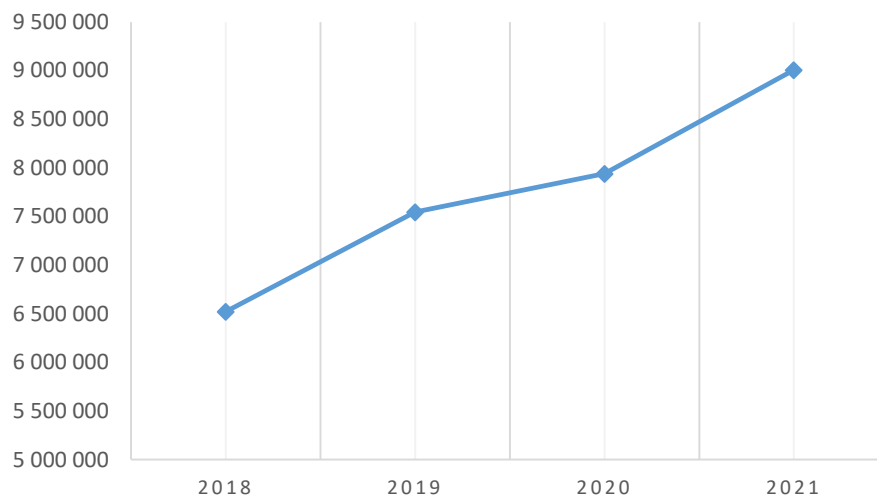
Графика 11. Финансов резултат на търговските дружества на община Велико Търново, лв., и брой дружества, реализирали загуба за съответната година

Източник: Търговски регистър

След по-слабото нарастване през 2020 година, разходите за персонал отново се увеличават с по-значителен темп през 2021 година (с малко над 13%), като надхвърлят общо 9 млн. лв. Основен двигател на този ръст са разходите за персонал на лечебните заведения. Общият брой на наетите в общинските търговски дружества е малко под 400 души – 1,3% от всички наети в цялата икономика на общината през 2021 г.

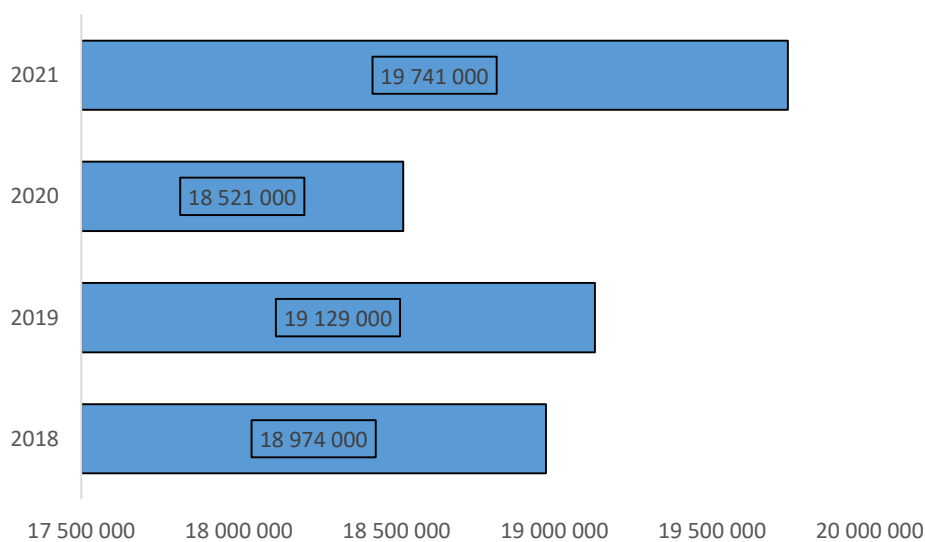
Графика 12. Разходи за персонал на търговските дружества на община Велико Търново, лв.

Източник: Търговски регистър

По данни на общините активите на търговските дружества на община Велико Търново леко намаляват през 2020 година – с малко над 0,6 млн. лв. Причината за намалението е спад в активите на КОЦ Велико Търново, които се възстановяват през 2021 г. В общи линии намалението на активите е еднократно и не показва системен проблем. Данни за просрочени задължения са налични само за едно дружество.

Графика 13. Съвкупни активи на търговските дружества на община Велико Търново с над 50% участие в капитала, лв.

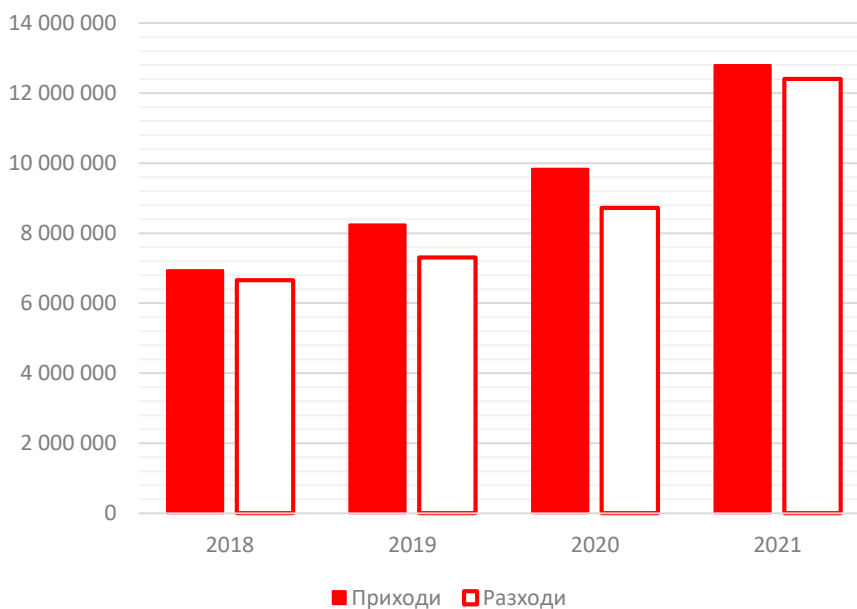
Източник: Търговски регистър

3) Свиленград

Свиленград е относително малка община и броят на общинските ѝ дружества също не е голям. Тя притежава собственост в три търговски дружества със 100% участие в капитала (вж. Приложение 1). Две от тях са в сектор „Здравеопазване“ (една многопрофилна болница и един медицински център за извънболнична помощ). Третото дружество е съвсем ново – регистрирано е през 2020 г. (поради това липсват финансови данни за него за периода преди 2020 г.), като то има за предмет на дейност събиране, транспортиране, приемане и оползотворяване на зелени и биоразградими отпадъци и производство на компост. Свиленград не притежава участия по-малки от 50% в капитала на търговски дружества.

Финансовото състояние на свиленградските дружества е добро и това е видно от данните за приходите и разходите им. Пандемията и предизвиканото от нея допълнително финансиране се отразява положително върху приходите на лечебните заведения в общината, а резкият ръст в показателите след 2020 г. се дължи на включването на новото дружество.

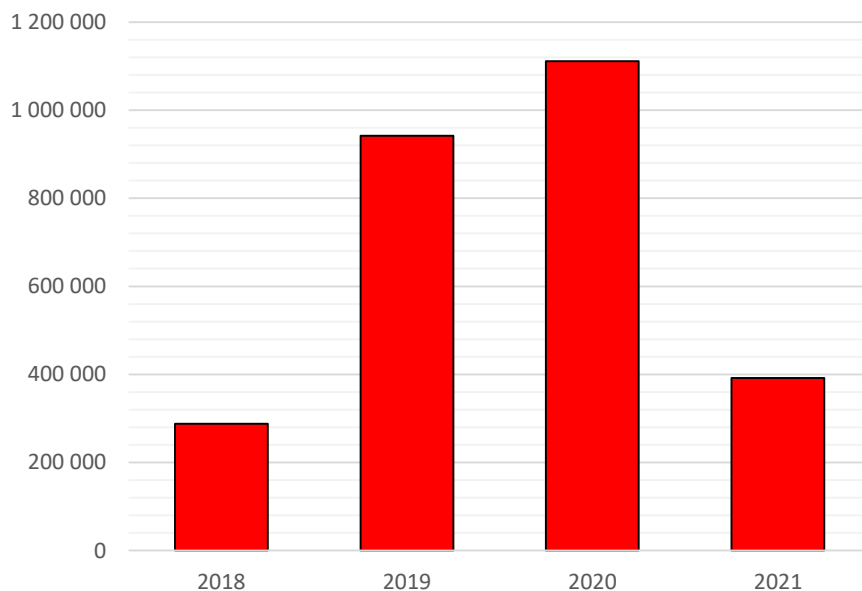
Графика 14. Общо приходи и разходи на търговските дружества на община Свиленград с над 50% участие в капитала, лв.

Източник: Търговски регистър

Информацията за нетния финансов резултат също потвърждава това – за всяка от разглежданите четири години дружествата сумарно регистрират печалба, като нейният пик е през 2020 година в размер на 1,1 млн. лв. Спадът през 2021 г. на нетните печалби се дължи в спад на печалбата на МБАЛ Свиленград, но въпреки това болницата е на печалба и през 2021 г.

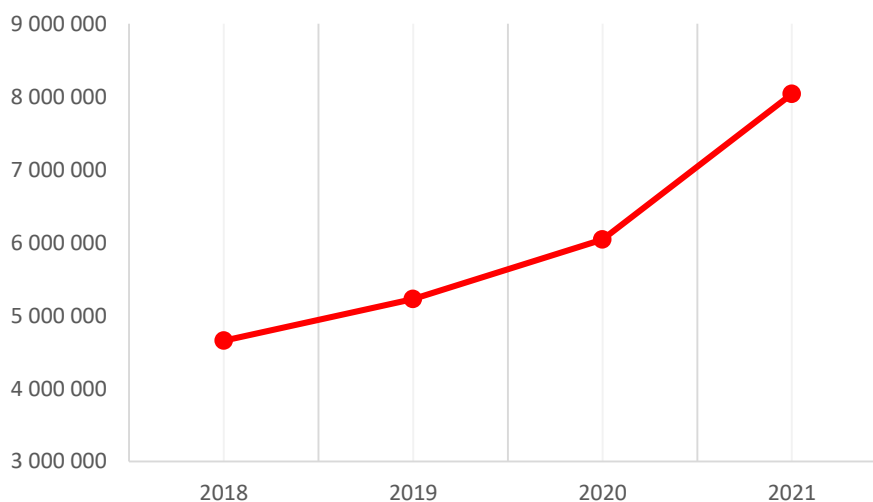
Графика 15. Агрегиран финансов резултат на търговските дружества на община Свиленград, лв.

Източник: Търговски регистър

И в Свиленград, подобно на община Велико Търново, след 2020 г. се наблюдава рязко увеличение на разходите за възнаграждения, движено от ръста на заплатите на медицинските специалисти. Общият им размер вече надхвърля 8 млн. лв. годишно. Общият брой на заетите е около 220 души – 4,3% от всички наети лица в цялата икономика на общината, което е най-големият дял в разглежданите общини.

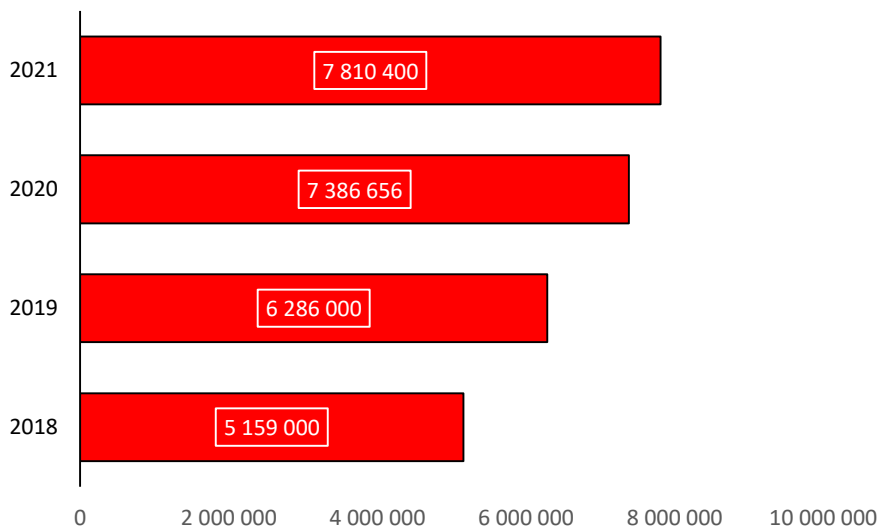
Графика 16. Разходи за персонал на търговските дружества на община Свиленград, лв.

Източник: Търговски регистър

В изменението на активите на дружествата на общината не се наблюдават сериозни опасения – те постепенно нарастват до 7,8 млн. в края на периода. Активите на новото дружество „Бурденис Компост“ са съвсем ограничени като размер. Всички дружества в общината имат отчетени инвестиционни разходи за периода.

Графика 17. Съвкупни активи на търговските дружества на община Свиленград с над 50% участие в капитала, лв.

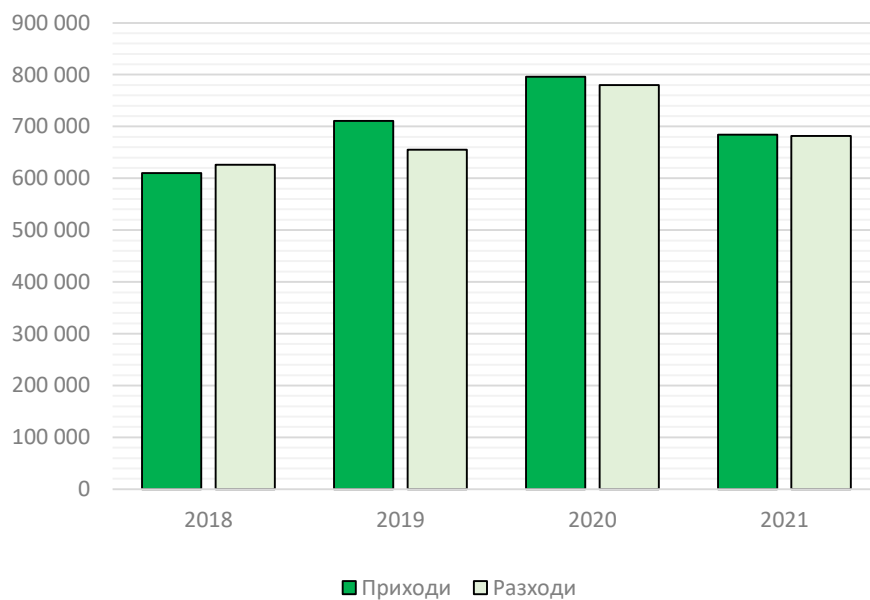
Източник: Търговски регистър

4) Брезник

Брезник е представител на най-малките общини в България, съответно и участието в търговски дружества на общината е силно ограничено. Въпреки това обаче общината притежава 100% от капитала в две дружества – едно в областта на водоснабдяването и едно в областта на търговията с фармацевтични продукти и лекарства. И двете предприятия са микропредприятия. В общината няма общински лечебни заведения нито за болнична, нито за извънболнична помощ, което я отличава от останалите анализирани казуси. Общината не притежава и миноритарни дялове в търговски дружества.

Като цяло финансовото представяне на двете дружества е колебливо. Приходите и разходите им нарастват с изключение на 2021 г. Спадът тогава се дължи на намаление на приходите и разходите и на двете дружества, което е индикатор за цялостно свиване на дейността.

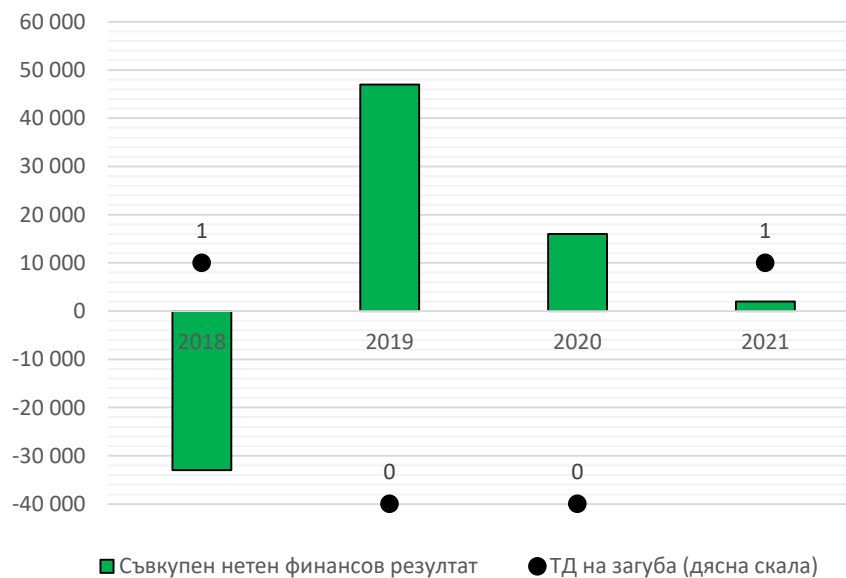
Графика 18. Общо приходи и разходи на търговските дружества на община Брезник с над 50% участие в капитала, лв.

Източник: Търговски регистър

През 2018 година на загуба е „Водоснабдяване“ ЕООД, а през 2021 – „Брезник – фарм“. През останалите години от периода дружествата реализират, макар и малка, печалба.

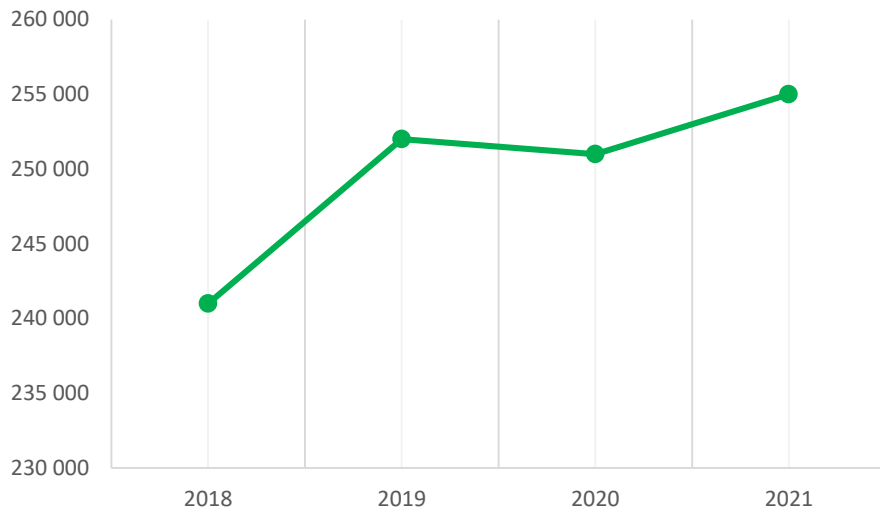
Графика 19. Финансов резултат на търговските дружества на община Брезник, лв. и брой дружества, реализирали загуба за съответната година

Източник: Търговски регистър

Разходите за персонал през 2020 г. много леко намаляват, във „Водоснабдяване“ ЕООД, докато „Брезник – фарм“ регистрира ръст. През 2021 година се случва обратното – „Водоснабдяване“ увеличава разходите за възнаграждения, докато „Брезник – фарм“ регистрира съвсем лек спад. В двете дружества има общо 13 щатни бройки към 2021 г., което представлява 1,1% от всички наети в икономиката на общината лица за 2021 г.

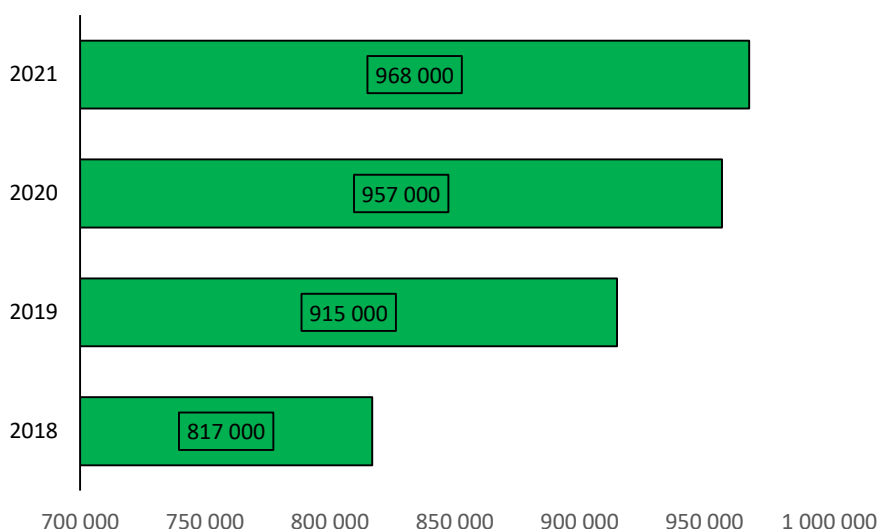
Графика 20. Разходи за персонал на търговските дружества на община Брезник, лв.

Източник: Търговски регистър

Активите на двете дружества на община Брезник нарастват по обичайна траектория, като достигат близо 1 млн. лв. в края на периода. Дружествата нямат просрочени задължения, но нямат и инвестиционни разходи през 2020 и 2021 г.

Графика 21. Съвкупни активи на търговските дружества на община Брезник с над 50% участие в капитала, лв.

Източник: Търговски регистър

Анализ на общинските предприятия в четирите избрани общини

Общинските предприятия са структури в рамките на общинската администрация, създадени съобразно предвидения ред и изискванията на закона за общинската собственост. Те най-често са второстепенни разпоредители с бюджет към общината. Данните за общинските предприятия, включени в настоящото изследване, са само за 2020 и 2021 година, тъй като такива са налични в базата данни за общинските търговски дружества и предприятия. За предходни години финансови данни е много трудно да бъдат намерени в общинските бюджети на този етап, но при необходимост те могат да бъдат изрично поискани с индивидуални заявления за достъп до обществена информация. За целта на настоящия анализ две финансови години ще послужат за представяне на мащаба и дейността на общинските предприятия и ще дадат възможност да се прецени целесъобразността на тяхното съществуване. Община Брезник не е създавала общински предприятия, поради което са представени останалите три избрани общини.

При общинските предприятия не можем да говорим за финансов резултат под формата на печалба или загуба, поради което ще бъдат разгледани данни от една страна за собствените приходи на предприятията и субсидията, която получават от общинския бюджет, и от друга - разходите по икономически елементи, които извършват.

1) Пловдив

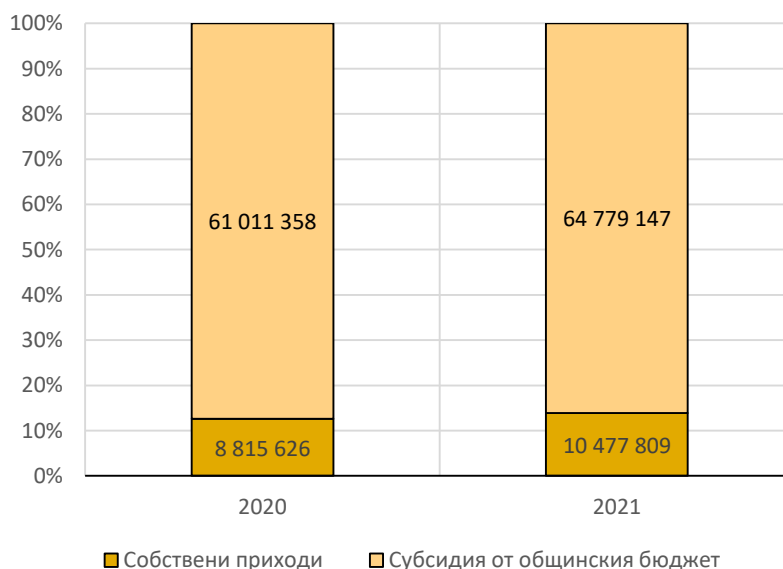
Пловдивските общински предприятия са 14 на брой (вж. приложение 2). Те имат крайно разнообразна дейност – различни видове обредна дейност, комунални и битови услуги,

почистване, озеленяване, паркинги, охранителна дейност и др. Това е една от общините с най-разнообразни по тип дейност общински предприятия в страната. Най-големите предприятия в общината според броя заети и стойността на извършените разходи са ОП „Чистота“, ОП „Градини и паркове“ и ОП „Общинска охрана“.

Общите приходи на общинските предприятия се увеличават през 2021 г. с около 7,8%. Структурата им показва силното доминиране на субсидиите от общинския бюджет – те са около 85% от общите приходи на предприятията. Собствените приходи на предприятията също нарастват за една година, въпреки че остават символични. ОП „Чистота“ реализира около половината от всички приходи на пловдивските предприятия, като дейността на предприятието е силно субсидирана. Сравнително високи собствени приходи имат ОП „Паркиране и репатриране“ заради таксите, които предприятието събира от паркиране на територията на град Пловдив, както и ОП „Жилфонд“, което се занимава с предоставяне на общински жилища под наем.

Графика 22. Приходи в бюджета на общинските предприятия на община Пловдив, лв.

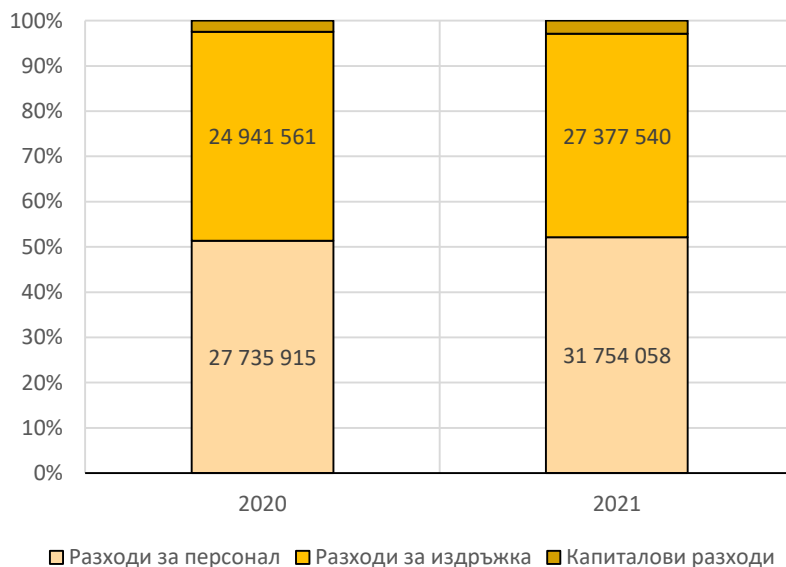

Източник: ЗДОИ

Разходите на пловдивските общински предприятия са представени в три основни категории – разходи за персонал, за издръжка и капиталови разходи. И през двете години структурата на общите разходи на предприятията е сходна – водещи са разходите за възнаграждения, които представляват малко над половината от общите разходи, следвани от разходи за издръжка – над 45% от общите разходи. Разходите за възнаграждения нарастват с над 14,4% през 2021 г. Капиталовите разходи традиционно представляват съвсем малка част от бюджетите на общинските предприятия, като през 2021 г. те достигат общо до 1,77 млн. лв. - те нарастват с над 33% през 2021 г., но въпреки това остават в символичен размер. Следва, разбира се, да се има предвид, че общинските предприятия са интегрална част от общинските бюджети и използват активи (движими и недвижими), собственост на общината. Това означава, че инвестициите в тях са подчинени на общинската политика в областта на капиталовите разходи и на нейните приоритети.

В пловдивските общински предприятия работят малко над 2300 души – 1,7% от наетите в цялата икономика на общината лица за 2021 г.

Графика 23. Разходи на общинските предприятия на община Пловдив, лв.

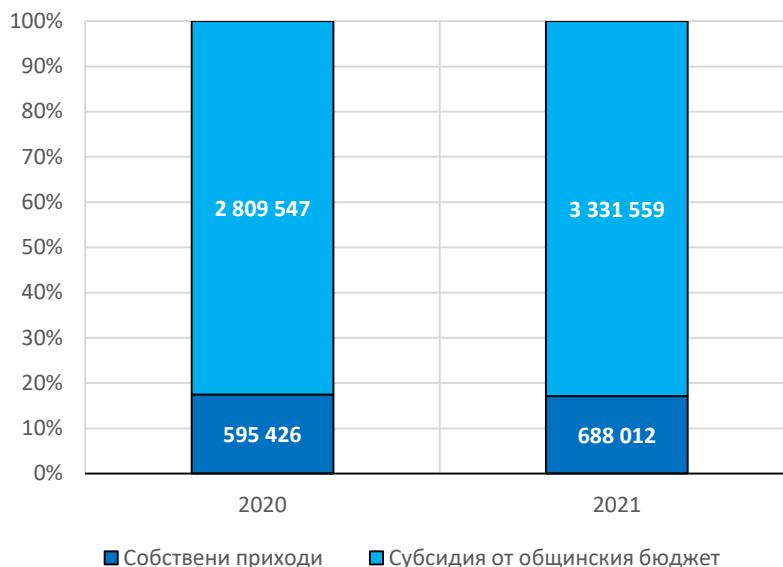
Източник: ЗДОИ

2) Велико Търново

Общинските предприятия в община Велико Търново са 5 (вж. Приложение 2), като те извършват разнообразни дейности – от управление на недвижими имоти до реклама и радио предавания. Интересен казус са обредните услуги, които общината е избрала да предоставя чрез търговско дружество („Обредни дейности“ ЕООД), а не чрез общинско предприятие, каквато е масово възприетата практика в повечето общините в България.

Общите приходи на предприятията в общината нарастват през 2021 г. с 18%, като структурата им е подобна на тази на пловдивските общински предприятия – субсидията формира над 82% от всички приходи. Ниските собствени приходи на предприятията са очаквано състояние, като се има предвид техния предмет на дейност. ОП „Реклама“ е предприятието с най-голям размер на собствени приходи и най-малък брой заети, като в този случай субсидията от общината е най-ниска като дял – едва 29% от общите приходи и през двете години.

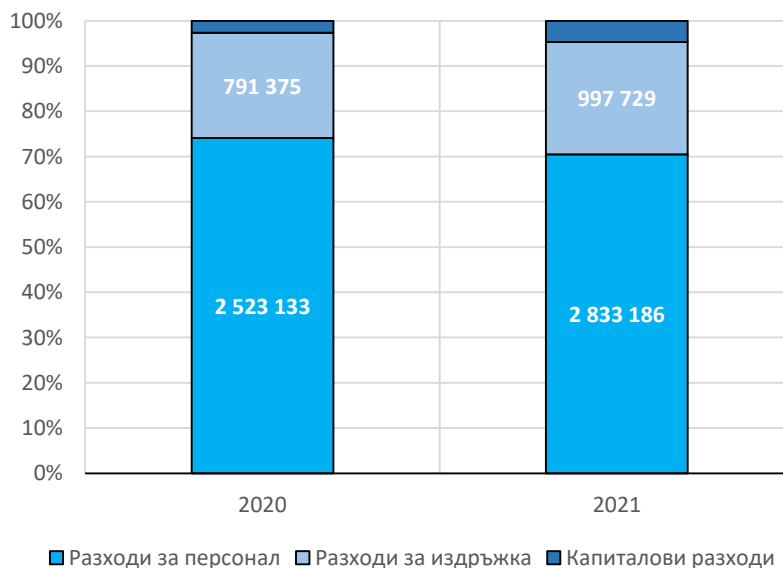
Графика 24. Приходи в бюджета на общинските предприятия на община Велико Търново, лв.

Източник: ЗДОИ

Структурата на разходите на общинските предприятия във Велико Търново показва още по-голям превес на разходите за възнаграждения – над 70% от общите разходи. Заетите са 193 души (огромен дял от които в ОП „Зелени системи“), което представлява едва 0,6% от всички наети лица в общината за 2021 г. Разходите за издръжка отбелязват ръст от 26%, а тези за персонал – с 12%. Капиталовите разходи се удвояват през 2021 г., но въпреки това остават много ниски (под 5% от общите през 2021 г.).

Графика 25. Разходи на общинските предприятия на община Велико Търново, лв.

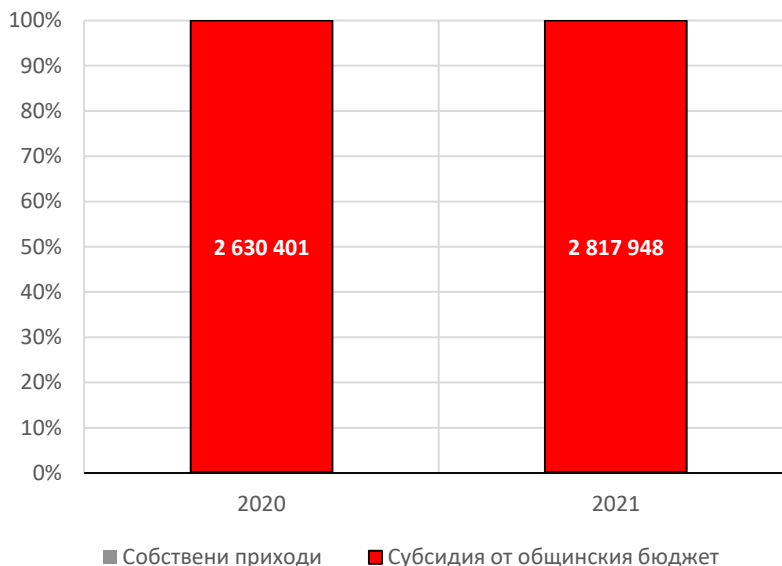
Източник: ЗДОИ

3) Свиленград

В Свиленград има само едно общинско предприятие: ОП „Благоустрояване и озеленяване“. То осъществява дейности, свързани с благоустройството, чистотата, изграждането и поддържането на общинската инфраструктура и публичната общинска собственост и управление на общинското имущество. На практика в това предприятие общината е концентрирала голяма част от своите услуги.

Предприятието е почти изцяло субсидирано от общинския бюджет – собствените му приходи са незабележими. През 2021 г. субсидията нараства със 7% и достига 2,8 млн. лв.

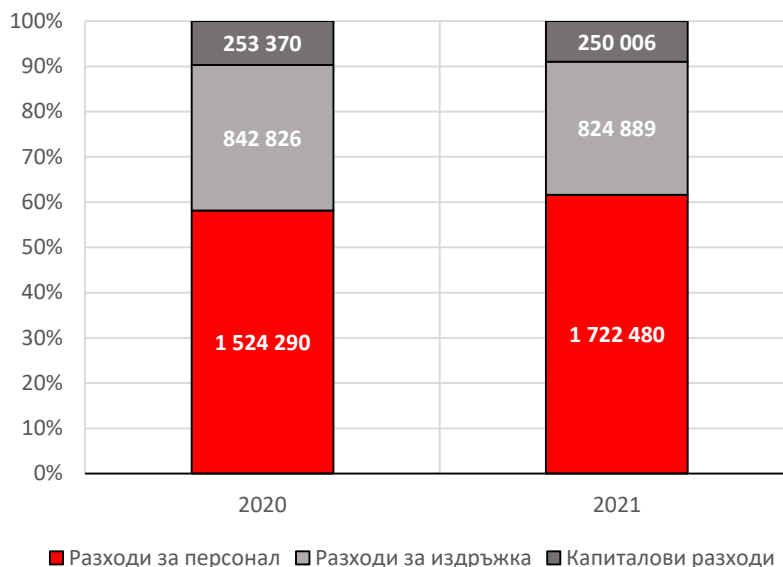
Графика 26. Приходи в бюджета на общинското предприятие на община Свиленград, лв.

Източник: ЗДОИ

В структурата на разходите се наблюдава типичното разпределение, при което разходите за персонал надхвърлят 60% от общите разходи, следвани от разходите за издръжка. Разходите за персонал се увеличават с 13%, докато тези за издръжка намаляват през 2021 г. Капиталовите разходи на предприятието, макар и леко да намаляват през 2021 г., са близо 9% от общите разходи. В предприятието са заети 142 души през 2021 г., което представлява 2,7% от всички наети лица в общината. Средният разход на един нает е 1010 лв. на месец.

Графика 27. Разходи в бюджета на общинското предприятие на община Свиленград, лв.

Източник: ЗДОИ

Заклучение

Прегледът на търговските дружества и общинските предприятия в четири избрани общини показва някои интересни тенденции. В по-големите общини, очаквано, има голямо разнообразие както на търговски дружества, така и на общински предприятия, чрез които се предоставят множество услуги на гражданите. Те се финансират чрез собствени приходи (от наеми, такси) и чрез субсидии от общинския бюджет. Информацията за дейността на търговските дружества е публична, но ограничена и много рядко – в числов вид. Намирането на информация за функционирането на общинските предприятия пък е по-скоро въпрос на късмет, обусловен от стремежа на общините да са прозрачни. Поради това изготвянето на база данни, която да събира на едно място информация за търговските дружества и публичните предприятия на общините, е от ключово значение за извършването на анализи и на даване на препоръки за по-доброто им управление.

Изследването показва, че е много важно общините да правят собствен анализ на това какви услуги могат и искат да предоставят на своите граждани. Местното самоуправление винаги има избор – дали да предоставя изобщо услугата или да разчита на частния сектор, на кой да възложи да я изпълнява, колко ще струва това и срещу каква цена ще се предлага тя. Едва след това следва да се избере и съответната правна форма на организация на този вид дейност. Много често този предварителен анализ се пропуска и общината се оказва в ситуация дълго време да поддържа нежизнеспособно търговско дружество, което да субсидира изцяло, без то да успее да изпълни качествено своята функция.

Общините често предпочитат да създадат и управляват търговски дружества, когато услугите, които се предоставят, са пазарни по своя характер, но няма икономически субект, готов да ги предложи на съответната територия поради различни причини. Общинските предприятия пък много често предоставят непазарни по своята същност услуги, които общините считат за важни и изцяло субсидират, поради което се смята за по-лесно от управленска гледна точка изпълнителят да е част от местната администрация.

Община Пловдив например постепенно е ограничила участието си в търговски дружества само в областта на здравеопазването, а останалите публични услуги се предоставят от общински предприятия. Във Велико Търново се наблюдава по-голямо разнообразие по отношение на дейността на търговските дружества, но и резултатите са по-колебливи и някои от тях отчитат загуби. В двете по-малки общини, включени в изследването, прави впечатление, че някои важни на пръв поглед местни услуги изобщо се предлагат на територията на общините. Големите общини притежават и миноритарни дялове в няколко дружества, които в отделни случаи създават проблеми, без да са аргументирани ползите от това участие.

В заключение ще отбележим, че:

- Има много примери за добро управление на търговските дружества и общинските предприятия, стига да е налице достъп до информация и местната власт да желае да я използва;
- Водеща трябва да е услугата, а след това – кой ще я предоставя;
- Общините не бива да се страхуват да анализират и да търсят алтернативи на неефективни предприятия и дружества, включително пазарен производител, съвместно предоставяне между няколко общини, а дори и прекратяване на дейността на някое дружество;
- Споделянето на добри практики в управлението на дружествата и предприятията създава среда за по-добро управление сред всички останали общини и им дава по-лесна възможност да придобият полезен опит и да вземат адекватни управленски решения.

Приложения

Приложение 1. Списък на търговските дружества с общинско участие в четирите общини

Община	ЕИК номер	Наименование
Пловдив	000463379	Комплексен онкологичен център Пловдив ЕООД
	000463386	"Център за психично здраве - Пловдив" ЕООД
	115343792	ДКЦ Изток
	115343433	Диагностично Консултативен Център VII Пловдив Район Южен ЕООД
	000463272	ДКЦ-4 Пловдив
	115531627	МБАЛ СВЕТИ МИНА ЕООД
	115342217	МЕДИЦИНСКИ ЦЕНТЪР VI-ПЛОВДИВ
	000463258	ДКЦ II Пловдив ЕООД
	000463361	ЦКВЗ ПЛОВДИВ ЕООД
	115517517	МБАЛ "Свети Пантелеймон" - Пловдив" ЕООД
	000463240	ДКЦ1-ПЛОВДИВ
	000466329	ДКЦ V ПЛОВДИВ ЕООД
	115352243	ДКЦ Пловдив
	000463393	МЦРСМИ-Пловдив
	115006679	"СВОБОДНА ЗОНА ПЛОВДИВ" АД - гр. Пловдив
	160053115	"ПЪЛДИН ТУРИНВЕСТ" АД
115532049	УМБАЛ –Пловдив АД	
Велико Търново	104521208	„Обредни дейности" ЕООД
	814191534	"Инвестстрой-92" ЕООД
	104525651	„Център за психично здраве-Велико Търново" ЕООД
	104523747	"Организация на движението паркинги и гаражи" ЕООД
	104525231	„Медицински център за рехабилитация и спортна медицина I - Велико Търново" ЕООД
	104527481	„Център за кожно-венерически заболявания-Велико Търново"
	104593509	"Царевград Търнов" ЕООД
	000130104	„Специализирана болница за активно лечение на пневмофтизиатрични заболявания „Д-Р Трейман"
	104524994	„Комплексен онкологичен център-Велико Търново" ЕООД
	104510514	МОБАЛ „Д-р Стефан Черкезов" АД
	104591929	ПАЗАРИ - ВЕЛИКО ТЪРНОВО ООД
Свиленград	206187780	БУРДЕНИС КОМПОСТ
	126532456	Многопрофилна болница за активно лечение-Свиленград

	126509849	Медицински център I-Свиленград
Брезник	113019261	Брезник ФАРМ ЕООД
	113026117	Водоснабдяване ЕООД

Приложение 2. Списък на общинските предприятия в четирите общини

Община	БУЛСТАТ номер	Наименование
Пловдив	0004715040100	ОП "Градини и паркове"
	0004715040569	ОП "Дезинфекционна станция"
	0004715040099	ОП "Жилфонд"
	0004715040554	ОП "Зооветеринарен комплекс"
	0004715040759	ОП "Многофункционална спортна зала"
	0004715040325	ОП "Организация и контрол на транспорта"
	0004715040378	ОП "Общински пазари"
	0004715040573	ОП "Общинска охрана"
	0004715040516	ОП "Радостни обреди"
	0004715040588	ОП "Паркиране и репатриране"
	0004715040027	ОП "Граурна дейност"
	0004715040759	ОП "Младежки център"
	0004715040604	ОП "Чистота"
	0004715040779	ОП "Социално предприятие за хора с увреждания"
Велико Търново	0001336340543	ОП "Зелени системи"
	0001336340447	ОП "Спортни имоти"
	0001336340501	ОП "Кабелно радио"
	0001336340535	ОП "Горско стопанство"
	0001336340490	ОП "Реклама"
Свиленград	0009038251445	ОП „БЛАГОУСТРОЯВАНЕ И ОЗЕЛЕНЯВАНЕ“